

تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی در بهبود قلدری در دانش آموزان

نعیمه قاضی پور^۱، امیر صدقی^۲

^۱ دانشجوی دکترا برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند

۰۹۱۴۳۴۱۵۴۵۲

^۲ al.mh8993@gmail.com

۰۹۱۴۱۴۰۲۴۰۷

چکیده:

قلدری یکی از اشکال رفتارهای پر خاشگروانه و با پیامدهای منفی فراوان است که امروزه در میان دانش آموزان به شکل گسترده ای رواج دارد و به همین دلیل آموزش پیشگیری و مقابله با این پدیده و بررسی موانع و چالش های آن، به یکی از اولویت های سیستم تعلیم و تربیت بسیاری از کشورها تبدیل شده است. این تحقیق با هدف بررسی تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی در بهبود قلدری در دانش آموزان و به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است. از آنجا که آموزش مهارت های اجتماعی می تواند در افزایش رفتارهای سازگار و ایجاد همدلی تاثیر مهمی داشته باشد، این شیوه می تواند منجر به بهبود بهزیستی اجتماعی و کاهش قلدری در این دانش آموزان شود.

واژگان کلیدی: دانش آموزان، مهارت های اجتماعی، قلدری.

۱- مقدمه :

قلدری مهم‌ترین فرم رایج خشونت میان همسالان در مدرسه است که امروزه به یکی از نگرانی‌های اصلی سلامت عمومی جامعه دانش‌آموزی تبدیل شده است. هرچند قلدری بین دانش‌آموزان شایع‌ترین نوع خشونت بین فردی در مدارس است، اما گاهی حتی والدین یا کادر مدرسه نیز نسبت به اینکه مصادیق قلدری چیست و چه زمان دانش‌آموزان مورد آزار قرار گرفته‌اند دانش درستی ندارند. گاهی از کنار این مسئله ساده عبور می‌کنند و در مواردی آن را ناشی از حساسیت قربانی می‌دانند.

اولیویوس به عنوان پیشگام اولین مطالعات علمی در این حوزه، قلدری را به عنوان یک عمل پرخاشگرانه که بارها از سوی فرد تکرار شده و دربردارنده یک قدرت نامساوی بین فرد قلدر و فرد قربانی است، تعریف کرد. در تعریفی جامع تر قلدری مدرسه را می‌توان به صورت فشار عامدانه و مکرر جسمانی، کلامی یا روان شناختی در یک بازه زمانی بر روی یک دانش‌آموز به عنوان قربانی، توسط یک یا چند نفر از دانش‌آموزان با عنوان قلدر دانست که معمولاً با یک عدم توازن قدرت فیزیکی یا روان شناختی بین طرفین درگیر همراه است. بر مبنای این تعاریف، قلدری واجد سه ویژگی متمایز عامدانه بودن، عدم توازن در قدرت به نفع دانش‌آموز قلدر و ادامه دار بودن و تکرار رفتارهای قلدرانه است. (حسینی، ۱۴۰۲: ۸۶)

در حوزه پیامدهای قلدری نیز تحقیقات گسترده جهانی در چهار دهه اخیر نشان داده‌اند درگیر بودن در هر یک از نقش‌های مرتبط با پدیده قلدری می‌تواند با طیف گسترده‌ای از مشکلات مختلف سلامت جسمانی، روان شناختی، تحصیلی، رفتاری و اجتماعی کوتاه مدت و بلندمدت همراه باشد. مرتکبان قلدری با احتمال بیشتری درجاتی از مشکلات روان شناختی مانند احساس تنهایی و طرد شدن اجتماعی، علائم اختلال سلوک و مشکلات تحصیلی از جمله پیشرفت تحصیلی پایین، غیبت‌های مکرر و ترک تحصیل را ادراک می‌کنند. همچنین شواهدی وجود دارد که ادامه قلدری می‌تواند این افراد را در بزرگسالی در معرض رفتارهای ضد اجتماعی و خشونت‌های فیزیکی، مشارکت در فعالیت‌های غیرقانونی و بزهکارانه و سوء مصرف الکل و مواد قرار دهد.

در پاسخ به اثرات منفی قلدری، توسعه و اجرای برنامه‌های ضد قلدری، در کنار توجه هم زمان به موانع و چالش‌های پیش روی اجرای این برنامه‌ها، به یکی از اولویت‌های آموزشی در جوامع تبدیل شده است. از جمله این برنامه‌ها می‌توان به برنامه آموزشی مهارت‌های اجتماعی اشاره کرد. طراحی رویکردهای مدرن برای آموزش مهارت‌های اجتماعی به دهه ۱۹۷۰ باز می‌گردد. هدف از مداخلات آموزشی مربوط به مهارت‌های اجتماعی، افزایش توانایی کودکان در استفاده از رفتارهای اجتماعی مناسبی است که فائق آمدن بر چالش‌های اجتماعی را ممکن می‌کنند. (Matson JL, Matson ML, Rivet TT, 2007) در این راستا نظریه یادگیری اسکینر و نظریه یادگیری اجتماعی (شناختی اجتماعی) بندورا بیشترین کمک را به آموزش این مهارت‌ها به کودکان مدرسه کرده‌اند. (Soorya et al., 2015) اکتساب مهارت‌های اجتماعی، محور اصلی رشد اجتماعی، شکل‌گیری روابط اجتماعی، کیفیت تعاملات و سازگاری اجتماعی و حتی سلامت روان دانش‌آموزان به شمار می‌آید. بنابراین آموزش مهارت‌های اجتماعی برای دانش‌آموزان با رفتارهای قلدری، ضرورت دارد.

نتایج پژوهش معینی فر و همکاران (۱۴۰۳) در مقایسه‌ی اثربخشی آموزش پیشگیری از قلدری و آموزش مهارت‌های اجتماعی بر رفتارهای همدلانه و اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان قلدر نشان داد هر دو آموزش پیشگیری قلدری و مهارت‌های اجتماعی بر بهبود اهمال‌کاری تحصیلی و رفتارهای همدلانه در دانش‌آموزان تأثیر معنی‌داری داشته و اثرات در مرحله پیگیری نیز باقی مانده است اما آموزش پیشگیری از قلدری در اهمال‌کاری تحصیلی مؤثرتر از آموزش مهارت‌های اجتماعی بود.

دولتشاهی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود به بررسی شیوع قلدری و ارتباط آن با مهارت‌های اجتماعی-هیجانی، مهارت حل مسئله و افسردگی در دانش‌آموزان متوسطه اول پرداخته و نتیجه‌گیری کردند قلدری را می‌توان بر اساس متغیرهای افسردگی (همبستگی مثبت)، مهارت‌های اجتماعی هیجانی (همبستگی منفی) و مهارت حل مسئله (همبستگی منفی) پیش‌بینی کرد. این نتایج را می‌توان در مداخله‌های بالینی برای دانش‌آموزان در نظر و به‌عنوان متغیرهای پیشگیری بکار گرفت.

صبحی قراملکی و همکاران (۱۳۹۷) در بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود بهزیستی اجتماعی دانش‌آموزان زورگو نشان دادند آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود بهزیستی اجتماعی دانش‌آموزان قلدر موثر بوده است.

اسمری برده زرد و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود به بررسی اثربخشی درمان متمرکز بر هیجان بر افزایش مهارت‌های اجتماعی-هیجانی و کاهش افسردگی در دانش‌آموزان قلدر پرداخته و نشان دادند درمان گروهی متمرکز بر هیجان باعث کاهش افسردگی و قلدری و افزایش مهارت‌های اجتماعی-هیجانی به طور معنادار شده است.

پورسید و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش علاقه اجتماعی بر سبک‌زندگی نوجوانان قلدر و قربانی پرداختند. نتایج بیانگر این است افزایش علاقه اجتماعی سرآغازی به سمت حرکت مثبت بوده و باعث می‌شود فرد سبک‌زندگی خود را براساس اهداف همدلی، مسئولیت‌پذیری، همکاری و سهیم‌بودن شکل دهد و بنابراین به شکل موفقیت‌آمیزتری قادر به حل مشکلات خواهد شد.

۲- روش شناسی :

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی در بهبود قلدری در دانش‌آموزان به شیوه توصیفی و از نوع کتابخانه‌ای انجام شده است و با توجه به روش پژوهش، جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اسناد، مدارک و منابع مرتبط با موضوع مورد بررسی از قبیل کتب، مقالات و پایان نامه‌ها می‌باشد.

۳- بحث درباره یافته‌ها

قلدری شکلی از تهاجم رفتاری آزاردهنده است که فردی به طور عمدی و مداوم آن را نسبت به دیگری انجام دهد و موجب رنجش او شود. قلدری فقط فیزیکی نیست و لزومی ندارد آسیب جسمی به کسی وارد شود تا آن را قلدری قلمداد کنیم. گاهی فشار روحی، عاطفی، کلامی و رفتاری به دیگران آنقدر هدفمند و تکراری است که آسیب رساندن و آزار دادن قربانی تلقی می‌شود. انواع قلدری در دانش‌آموزان پسر و مقطع متوسطه شیوع بیشتری دارد.

۳- ۱. انواع قلدری در دانش‌آموزان

این تصور که کودکان قلدر همیشه خوشونت‌گر و عصبی هستند صحیح نیست. برخی از انواع قلدری در مدرسه هیچ لزومی به روحیه یا رفتارهای خوشونت‌آمیز ندارد. به طور مثال کودکی که دائماً بقیه دانش‌آموزان را علیه یک نفر تحریک کرده یا شایعه ایجاد می‌کند نیز یکی از مصداق قلدری را انجام داده است. قلدری در مدرسه و اعمال خوشونت نسبت به بچه‌ها، می‌تواند در سطوح و ابعاد مختلفی انجام شود :

۱. قلدری فیزیکی

قلدری فیزیکی راحت تر از همه انواع قلدری قابل تشخیص است. آسیب فیزیکی مثل کتک زدن، هل دادن، پرت کردن اجسام به سمت دیگری، ضربه زدن یا هر کاری که به نوعی آسیب جسمی به دنبال داشته باشد، قلدری در مدرسه محسوب می شود.

۲. قلدری کلامی

قلدری کلامی یکی از رایج ترین انواع قلدری در مدرسه است. آزارهای کلامی که برای به هم ریختن طرف مقابل انجام می شوند مانند صدا زدن با نام های نامناسب، آزار دادن فرد و تمسخر ویژگی های خاصی مثل ظاهر و لهجه، تحقیر، تمسخر و فحاشی قلدری کلامی محسوب می شوند. قلدری کلامی معمولاً بسیار هیجانی و با عصبانیت اتفاق می افتد.

۳. قلدری عاطفی

تشخیص انواع عاطفی قلدری نسبت به سایر انواع آن مشکل تر است و بر مبنای آسیب زدن به احساسات دیگران تعریف می شود. گاهی به ظاهر شکل دلسوزی یا محبت به خود می گیرد اما در واقع نوعی باج گیری عاطفی و در نتیجه قلدری محسوب می شود. این گروه ممکن است در ظاهر با آرامش باشند، اما با رفتارهایی مثل ایراد گرفتن و سرزنش مداوم، درخواست های مداوم و جلب توجه کردن، بی ارزش سازی، بی توجهی کردن و طرد کردن از گروه دوستی، به دنبال قلدری عاطفی و آسیب رساندن به طرف مقابل باشند.

۴. قلدری جنسی

هرگونه قلدری یا آسیبی که با سواستفاده جنسی مانند اشاره به مسائل جنسی، مجبور کردن قربانی به تکرار جملات، کلمات یا اعمال جنسی همراه باشد در این دسته قرار می گیرد. نگاه های نامناسب یا حتی اشاره کردن به نوعی که دیگری را در وضعیت آسیب پذیری و ناامنی قرار دهند از مصادیق قلدری جنسی هستند. قلدری جنسی معمولاً بین افرادی که اختلاف جنسیت، قدرت بدنی یا تفاوت سنی دارند اتفاق می افتد. کودکانی که زود به سن بلوغ رسیده اند یا با بلوغ دیررس مواجه شده اند به دلیل اختلالات هورمونی یا فشارهای محیطی ممکن است بیشتر به این نوع قلدری دست بزنند.

۵. قلدری آنلاین یا سایبربولی

قلدری آنلاین یا قلدری سایبری پدیده نسبتاً جدیدتری است و شامل استفاده از ابزارهای آنلاین و دیجیتال برای تهدید، ترساندن، آسیب رسانی یا ضربه زدن به یک فرد می شود. قلدری آنلاین می تواند از طریق هر ابزار دیجیتال و آنلاینی انجام شود. پخش کردن پیام ها، اسکرین شات ها، عکس های یا اطلاعات شخصی فردی در فضای اینترنت از مصادیق این نوع قلدری هستند.

۶. قلدری رفتاری

گاهی اوقات بچه‌ها به صورت مستقیم قلدری نمی‌کنند بلکه با آسیب زدن به مسائل یا چیزهایی که مورد علاقه یا متعلق به دیگری هستند، به او آسیب می‌رسانند. کودکی را فرض کنید که دائما کیف همکلاسی‌اش را زمین می‌اندازد، وسایل او را برمی‌دارد یا کتاب‌هایش را خراب می‌کند. این کودک به نوعی رفتار مخرب قلدرانه دارد و مداوماً و به عمد می‌خواهد به دیگری آزار برساند. یا فردی را در نظر بگیرید که همیشه با نگاه دیگری را زیر نظر دارد یا خیره می‌شود، او در واقع با نگاهش ایجاد ترس و عدم امنیت می‌کند.

راهکارهایی برای پیشگیری از قلدری در مدرسه

توانمندی معلمان در مدیریت رفتار قلدری، با وقوع و تداوم آن، رابطه نزدیکی دارد. ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و مشاوران مدارس برای مواجهه‌ی صحیح با مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ضرورت دارد. مداخله رفتاری مدرسه محور از طریق آموزش مدیریت رفتار به قلدرها، معلمان و طرفداران قلدرها، بر کاهش مؤلفه‌های قلدری و بهبود پیوند با مدرسه اثربخش است و می‌تواند به عنوان روش مداخله مناسب برای کودکان واجد رفتارهای قلدری فیزیکی استفاده شود. به عبارت دیگر همانطور که ریشه‌های قلدری و قربانی شدن با عواملی خانوادگی و آموزشی و فردی مرتبط است، راه‌حلهای بازدارنده از قلدری نیز از همین مجراها صورت می‌پذیرد.

حل این معضل بنا به محدودیتهای محیطی، برعهده مدرسه خواهد بود، بنابراین پیوند خانه و مدرسه و سالم سازی جامعه از طریق مدرسه ضرورتی اجتناب ناپذیر می‌گردد. برای حل این آسیب راهبردهای متفاوتی توسط مجریان مدارس انجام می‌گیرد از جمله: (زارعی، ۱۳۹۸)

۱) **راهبرد هنجاری؛** مداخله کارکنان مدرسه را ضروری نمیداند، آزار و اذیت را نادیده می‌گیرد.

۲) **راهبرد اجتنابی؛** قلدر و قربانی را از هم جدا می‌کنند و به قربانی توصیه می‌کنند که از نزدیک شدن به قلدر پرهیز کند. این امر برای حل مشکل آنی جوابگوست، اما سبب می‌گردد که قربانی حل مسئله و رویایی با مشکلات خود را به درستی نیاموزد و همچنین قلدر به آسیبهای رفتاریش آگاه نشود.

۳) **راهبرد دفاع جراتمندانه؛** با آموزش مهارتهای لازم کمک می‌کند که قربانی روی پای خودش بایستد و برای دفاع از خود دارای استقلال عمل باشد. مناسب ترین راهبرد مدیریت قلدری "دفاع جراتمندانه" است که برنامه‌هایی را جهت سازگاری قربانی و قلدر ارائه میدهد. که این آموزش را باید از مقاطع پایین تر یعنی مهدکودکها و مدارس ابتدایی آغاز کرد.

۳-۲. مهارت‌های اجتماعی و نقش آن در بهبود قلدری

مهارت‌های اجتماعی مهارت‌هایی هستند که به افراد اجازه می‌دهند تا تعاملات مثبتی را با دیگران شروع کرده و ادامه دهند و شامل مهارت‌هایی مانند برقراری ارتباط، حل مسأله، تصمیم‌گیری، خودمدیریتی و روابط با همسالان می‌باشد. (حسین‌خانزاده، ۱۳۸۹)

مایکلسون و دیگران (۱۹۸۲) در ارزیابی نشانه های مهارت اجتماعی به شش عنصر اصلی اشاره می کنند:

۱. مهارت های اجتماعی بطور معمول آموخته می شوند.
۲. شامل مجموعه ای از رفتارهای کلامی و غیر کلامی می شوند.
۳. مستلزم داوطلب شدن و ارایه پاسخ های مناسب و موثرند.
۴. تقویت های اجتماعی دیگران را به حداکثر می رسانند.
۵. ماهیتی تعاملی دارند و به زمانبندی مناسب و تأثیر متقابل برخی از رفتارها احتیاج دارند.
۶. تحت تأثیر عوامل محیطی همچون سن، جنس، و پایگاه طرف مقابل می باشند.

تراور (۱۹۸۰) مهارت های اجتماعی را به دو بعد تقسیم می کند:

۱. اجزاء مهارت
۲. فرایند مهارت

اجزاء مهارت را عناصر واحدی نظیر نگاه، تکان دادن سر و یا رفتارهایی در روابط اجتماعی مانند سلام و خداحافظی تشکیل می دهند. فرایندهای مهارت به توانای فرد در ایجاد رفتار ماهرانه براساس قواعد و اهداف مربوط و در پاسخ به بازخورد اجتماعی اشاره دارد. این تمایز نیاز فرد را به نظارت بر موقعیت ها و تغییر رفتار در برابر واکنش سایر افراد می سازند. ایسلر و فردریکن (۱۹۸۰) مهارت های اجتماعی را دارای جنبه های مشهود و هم دارای عناصر شناختی نامشهود می دانند، عناصر شناختی نامشهود (چشم داشت ها، افکار و تصمیماتی است در باره آنچه باید در ارتباط متقابل بعدی گفته شود یا انجام گیرد) این عناصر همچنین مقاصد و بینش فردی را شامل می شود که در واکنش در برابر آن احتمالاً بر اندیشه طرف متقابل تأثیر می گذارد. (بالای ، ۱۳۸۶)

۳- ۲- ۱. اهمیت و ضرورت آموزش مهارت های اجتماعی

اهمیت مهارت های اجتماعی به عنوان مهمترین عامل اجتماعی شدن و سازگاری اجتماعی را هیچگاه نمی توان از نظر دور داشت و بی شک توجه به هوش اجتماعی، رشد اجتماعی و تربیت اجتماعی در کنار دیگر ابعاد رشد و حیطه های تعلیم و تربیت، از جایگاه ویژه ای برخوردار است. در چشم انداز کنونی در حوزه ی آموزش مهارت های اجتماعی، رویدادهای فراوانی رخ داده است، پژوهش های بی شماری صورت گرفته، روش های آموزشی و درمانی جدیدی مطرح گردیده و افق های روشن تری آشکار شده. تمامی این حرکت ها و شناخت های روزافزون به انسان کمک می کند تا به کمیت و کیفیت زندگی اجتماعی خود و دیگران غنای بیشتری ببخشد. جنبه اجتماعی رشد و آماده کردن بچه ها برای به سر بردن با دیگران و همکاری با ایشان مدتهاست که نظر مربیان را جلب کرده است. پژوهش های جامعه شناسان و توسعه ی جامعه شناسی تربیتی در کار مدرسه و توجه معلمان به جنبه ی اجتماعی تعلیم و تربیت در این زمینه اثری ویژه داشته

است. یکی از میزان های مهم در انتخاب مطالب درسی، سازمان دادن این مطالب، تعیین هدف های تربیتی، اتخاذ روش های مناسب در تدریس، ارزش سنجی پیشرفت شاگردان و جنبه ی رشد اجتماعی آنان است. (فهامی و عزتی، ۱۳۸۸)

دانش آموزی که مهارت های اجتماعی لازم را کسب کرده است، دانش آموزی است که می تواند به خوبی با محیطش سازش کند و یا اینکه می تواند از طریق برقرار کردن ارتباط با دیگران از موقعیت های تعارض آمیز کلامی و فیزیکی اجتناب نماید. این گونه دانش آموزان رفتارهایی از خود نشان می دهند که منجر به پیامدهای مثبت روانی- اجتماعی نظیر پذیرش توسط همسالان و رابطه موثر با دیگران می شود. از سوی دیگر، کسانی که مهارت های اجتماعی لازم را کسب نکرده اند، اغلب به اختلال های رفتاری مبتلا می شوند، از طرف همسالان پذیرفته نمی شوند، در میان همسالان و بزرگسالان محبوب نیستند و با معلم و یا سایر افراد حرفه ای بخوبی کنار نمی آیند. (به پژوه و همکاران، ۱۳۸۶)

بررسی های متعددی نشان داده است که نارسایی در مهارت های اجتماعی تاثیر منفی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان می گذارد، مشکلات یادگیری را تشدید می کند و اغلب منجر به بروز مشکلات سازگاری یا اختلال های روانی آتی می شود. (۹ / ۱۳۸۹) همچنین تحقیقات متعددی بر اهمیت رفتارهای اجتماعی اولیه کودکان در سازگاری مدرسه و موفقیت کودکان در مدرسه تأکید می کنند. معلمین گزارش می دهند که کودکان با سطوح متفاوتی از مهارت های اجتماعی وارد مدرسه می شوند و این مهارت ها برای موفقیت در مدرسه مهم هستند. (صفری، ۱۳۹۱)

فقر مهارت های اجتماعی موجب منزوی شدن و طرد فرد از جانب گروه همسالان می شود، هدف اساسی آموزش مهارت های اجتماعی هدایت مستقیم و آموزش فراگیر مهارت های اجتماعی در مدارس ابتدائی باعث پذیرش اجتماعی فرد در مراحل بالاتر می شود. تجارب و مطالعات گسترده نشان می دهند کودکانی که این مهارت ها را کسب می کنند، اجتماعی تر هستند، مشارکت پذیری، اعتماد به نفس، نوع دوستی بیشتری دارند، کمتر تنها مانده و دوستان بیشتری نسبت به کودکانی که مهارت های اجتماعی کمتری دارند خواهند داشت. (۱۴ / ۱۳۹۰) کودکانی که توسط همسالان و همطرازان طرد می شوند، دارای مشکلاتی در مهارت های اجتماعی بوده، فرصت های برقراری ارتباط اولیه را از دست داده، موقعیت های اجتماعی را تشخیص نداده و قادر به یافتن شریک در ارائه واکنشهای خود نخواهند بود.

رفتارهای اجتماعی مناسب و دیگر مهارت های سازشی، پایه های سازش یافتگی شخصی و اجتماعی را در زندگی تشکیل می دهند. مهارت های اجتماعی یک فرد بر توانایی او در بازی کردن، یادگیری، کار، و مشارکت در فعالیت های تفریحی در طول زندگی تاثیر می گذارد. مهارت های اجتماعی دسته ای از قابلیت ها را نشان می دهند که تمامی افراد را برای مقابله و سازش با نیازهای روزمره محیط اجتماعی قادر می سازند. افرادی که در تحول قابلیت های اجتماعی مناسب شکست می خورند، در معرض مواجه شدن با پیامدهای منفی شامل طرد شدن توسط همسالان، ظهور اختلالات روانشناختی، اخراج از مدرسه، گوشه گیری، جرم و جنایت، و عملکرد تحصیلی پایین قرار دارند.

۴- نتیجه گیری

قلدری یکی از اتفاقات ناخوشایندی است که عموماً به دلیل توزیع نامناسب قدرت بین دو نفر رخ می دهد. قربانی این پدیده شدن مختص به سن یا گروه خاصی نیست اما در برخی شرایط ممکن است خطر مواجه شدن با قلدری و خشونت افزایش پیدا کند. متأسفانه گاهی در مدارس نیز شاهد قلدری بین دانش آموزان هستیم. وجود دانش آموزان قلدر منجر به پیامدهای قلدری برای مدارس از جمله آسیب روحی و

فیزیکی دانش‌آموزان، متشنج شدن فضای مدرسه، کاهش امنیت، افت تحصیلی دانش‌آموزان قربانی می‌شود. نظام تربیتی بیش از هر چیز وظیفه آماده کردن نسل جدید را برای جامعه امروز بر عهده دارد و هدف آن نیز این است که افرادی را که می‌خواهند در جامعه زندگی کنند، با اصول، قواعد، ارزشها و هنجارهای اجتماع آشنا کند البته نه این که کاملاً خود را با آن منطبق کنند بلکه باید بتواند به شناخت جدیدی در فرهنگ خود برسند. پس انتظار عموم از آموزش و پرورش در مرحله اول، این است که دانش‌آموزان را به گونه‌ای تربیت نمایند که درست در جامعه زندگی کرده و کار مناسب و ارتباط خوبی با مردم داشته باشند و نیز بتوانند مناسبت‌های اجتماعی را درست سازماندهی کنند، هنجارشکنی نکنند. آموزش مهارت‌های اجتماعی در مدارس در تمام سطوح سنی از جمله نوجوانی که صاحب‌نظران این دوره را دوره حساس و پرتلاطم زندگی می‌دانند، از طرفی سبب افزایش توانایی‌های فردی، اجتماعی، ارتقا سلامت عمومی، پیشگیری از بروز معضلات و آسیب‌های اجتماعی می‌شود و از طرف دیگر موجب بهبودی روابط بین فردی، مسئولیت‌پذیری، مشارکت در فعالیتهای اجتماعی، تصمیم‌گیری عاقلانه و منطقی، حل مشکلات و تعارضات فردی و خانوادگی بدون اعمال زور و خشونت و صدمه زدن به دیگران خواهد شد.

منابع

- اسمری برده زرد، یوسف، رسولی، رویا، اسکندری، حسین. (۱۳۹۶). اثربخشی درمان متمرکز بر هیجان بر افزایش مهارت‌های اجتماعی - هیجانی و کاهش افسردگی در دانش‌آموزان قلدر، مطالعات روانشناختی دوره سیزدهم، شماره ۳
- بالالی، ملیکا. (۱۳۸۶). مقایسه نگرش ارتباطی، مهارت‌های اجتماعی و پایداری هیجانی در دانش‌آموزان ابتدایی با و بدون اختلال لکت زبان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی
- به پژوه احمد و همکاران. (۱۳۸۶). بررسی اثر بخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عزت نفس دانش‌آموزان نابینا. فصلنامه پژوهش در سلامت روانی، شماره ۳
- پورسید، سید رضا، عزیزاده، حمید، کاظمی، فرنگیس، برجلی، احمد، فرخی، نورعلی. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش علاقه اجتماعی بر سبک‌زندگی نوجوانان قلدر و قربانی. پژوهش‌نامه روانشناسی مثبت، ۲(۳)، ۱-۲۰
- حسینی، سید عدنان. (۱۴۰۲). آگاهی از قلدری در مدارس: چالش‌ها و راهکارهای آموزش‌های ضد قلدری در مدارس استان کردستان، مطالعات روانشناختی نوجوان و جوان، دوره ۴، شماره ۴ (پیاپی ۱۰)، ۱۰۳-۸۴
- حسین خانزاده، عباسعلی. (۱۳۸۹). آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات رشد فرهنگ.
- دولتشاهی، بهروز، اسمری برده زرد، یوسف، طاهری، احسان. (۱۳۹۸). بررسی شیوع قلدری و ارتباط آن با مهارت‌های اجتماعی-هیجانی، مهارت حل مسئله و افسردگی در دانش‌آموزان متوسطه اول، آموزش و ارزشیابی، شماره ۴۸
- زارعی، خدیجه. (۱۳۹۸). راهکارهای برخورد با کودکان قلدر در مدارس، <https://danakhabar.com/fa/news/1244648>
- فهامی، ریحانه و محسن عزتی. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر یادگیری مشارکتی (تفحص گروهی) بر رشد مولفه‌های مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه ی پنجم ابتدایی ناحیه ۵ شهر اصفهان. فصلنامه رهیافتی در مدیریت آموزشی، سال اول
- صبحی قراملکی، ناصر، پورعبدل، سعید، و سجادیپور، سیدحامد. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود بهزیستی اجتماعی دانش‌آموزان زورگو. روشها و مدل‌های روان‌شناختی، ۹(۳۴)، ۱-۱۵.
- صفری، سجاد. (۱۳۹۱). تأثیر آموزش برنامه ریزی پیش‌دبستانی بر مبنای برنامه ریزی چند بعدی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان پیش از دبستان شهرستان کرج در سال تحصیلی ۹۰-۹۱، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.

معینی فر ریحانه، مهداد علی، منشئی غلامرضا. (۱۴۰۳). مقایسه ی اثربخشی آموزش پیشگیری از قلدری و آموزش مهارت های اجتماعی بر رفتارهای همدلانه و اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان قلدر. مجله پرستاری کودکان. ۱۰ (۳): ۳۷-۲۴

Matson JL, Matson ML, Rivet TT. (2007) . **Socialskills treatments for children with autism spectrum disorders an overview**. Behavior Modification, 31(5), 682-707.
Soorya L, Siper P, Beck T, Soffes S, Halpern D, Gorenstein M, Wang A. (2015) . **Randomized comparative trial of a social cognitive skills group for children with autism spectrum disorder**. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 54(3): 208-216